

Oikeusministeriö

VN-Jakelu

Ehdotus sotilasoikeudenkäyntilain muuttamiseksi ja sotilasoikeudenkäyntiasetuksen eräiden säännösten kumoamiseksi

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain (193/2000) 7 §:n mukaan oikeuskanslerilla on oikeus tehdä ehdotuksia säännösten ja määräysten kehittämiseksi ja muuttamiseksi, jos valvonnassa on havaittu niissä puutteita tai ristiriitaisuuksia taikka jos ne ovat aiheuttaneet oikeudenkäytössä tai hallinnossa epätietoisuutta tai eriäviä tulkintoja.

Helsingin hovioikeus on 15.10.2018 lähettänyt oikeuskanslerille tiedoksi pääesikunnan oikeudelliselle osastolle ja Helsingin kärjäoikeudelle lähettämänsä kirjeen, josta ilmenee, että Helsingin hovioikeus on tehnyt 27.1.2017 oikeusministeriölle esityksen sotilasoikeudenkäyntiasetuksen eräiden säännösten kumoamisesta ja lain muuttamisesta. Kirjeen liitteenä oli hovioikeuden oikeusministeriölle tekemä esitys. Hovioikeus katsoi lausumillaan perusteilla, että sotilasoikeudenkäyntiasetuksen 1 ja 2 §:n säännökset sotilasjäsenen kelpoisuusehdoista ja määräyksen peruuttamisesta ovat ristiriidassa perustuslain, sotilasoikeudenkäyntilain ja tuomioistuinlain säännösten kanssa.

Oikeusministeriö on hovioikeuden esityksen johdosta kirjeellään 18.10.2017 ilmoittanut hovioikeudelle, että myös puolustusministeriö on 7.7.2017 toimittanut oikeusministeriölle oman esityksensä, jossa se on todennut sääntelyn edellyttävän tarkistamista. Samalla oikeusministeriö on ilmoittanut, että muutostarpeet arvioidaan kokonaisuutena ministeriöiden välisessä yhteistyössä, mutta että tähän ei ole osoitettavissa vielä resursseja. Hanke ei ole edennyt oikeusministeriössä.

Sotilasoikeudenkäyntilain ja -asetuksen säännöksistä

Sotilasoikeudenkäyntilain 1 §:n 1 momentin (688/2016) mukaan sotilasoikeudenkäyntiasiat käsitellään yleisissä tuomioistuimissa rikosasioista säädettyssä järjestyksessä noudattaen lisäksi, mitä sotilasoikeudenkäyntilaissa (326/1983) säädetään.

Sotilasoikeudenkäyntilain 3 §:n mukaan käräjäoikeuden käsitellessä sotilasoikeudenkäyntiasiaa tuomioistuimessa on puheenjohtaja ja kaksi sotilasjäsentä. Hovioikeuden käsitellessä sotilasoikeudenkäyntiasiaa jaostoon kuuluu sen säännönmukaisen kokoonpanon lisäksi kaksi sotilasjäsentä. Sotilasjäsenet eivät kuitenkaan osallistu sen ratkaisemiseen, myönnetäänkö asianosaiselle jatkokäsittelylupa. Korkeimmassa oikeudessa on sotilasoikeudenkäyntiasiaa käsiteltäessä säännönmukaisen kokoonpanon lisäksi kaksi sotilasjäsentä, ei kuitenkaan silloin, kun asia käsitellään jaostossa, jossa on vähemmän kuin viisi jäsentä.

Sotilasjäsenten tehtävään määrittämisestä ja kelpoisuudesta säädetään 3 luvussa. Sotilasoikeudenkäyntilain 10 §:n mukaan alioikeuden sotilasjäsenistä toisen tulee olla upseeri ja toisen opistoupseeri, aliupseeri tai sotilasammattihenkilö taikka miehistöön kuuluva sotilas. Hovioikeuden sotilasjäsenen tulee olla vähintään majurin arvoinen upseeri. Korkeimman oikeuden sotilasjäsenen tulee olla vähintään everstin arvoinen upseeri.

Sotilasoikeudenkäyntilain 10 a §:n mukaan alioikeuden sotilasjäsenet ja heidän varajäsenensä tulee määrätä siten, että heidän keskuudessaan on riittävästi sekä suomen kielen taitoisia sotilasjäseniä että ruotsin kielen taitoisia sotilasjäseniä. Korkeimman oikeuden ja hovioikeuden sotilasjäsenellä on kielitaitoa koskevana kelpoisuusvaatimuksena suomen kielen hyvä suullinen ja kirjallinen taito sekä ruotsin kielen tyydyttävä suullinen ja kirjallinen taito.

Sotilasoikeudenkäyntilain 11 §:n mukaan alioikeuden sotilasjäsenet ja heille riittävän monta varajäsentä määrää hovioikeus maavoimien komentajan esityksestä. Hovioikeuden sotilasjäsenet ja heille varajäsenet määrää korkein oikeus puolustusministeriön ehdottamista henkilöistä. Korkeimman oikeuden sotilasjäsenet ja heille varajäsenet määrää tasavallan presidentti. Sotilasjäsenten toimikausi on kaksi vuotta. Heidät nimitetään enintään siihen saakka, kun he täyttävät tuomarille säädetyn eroamisiän.

Sotilasoikeudenkäyntilain 12 §:n mukaan mitä tuomioistuinlain (673/2016) 17 luvussa säädetään asiantuntijajäsenen asemasta ja oikeudesta pysyä tehtävässään, sovelletaan myös sotilasjäseneneen. Sotilasjäseneksi esitettävän on ennen tehtävään määrittämisestä sekä tehtävän kestäessä annettava tuomioistuinlain 11 luvun 12 §:ssä tarkoitettu sidonnaisuusilmoitus noudattaen, mitä sanotussa pykälässä säädetään. Sotilasjäsenen on ennen tehtävänsä ryhtymistä annettava tuomarinvakuutus. Tuomarinvakuutuksen antamisesta säädetään tuomioistuinlain 1 luvun 7 §:ssä. Sotilasjäsenellä on oikeus saada palkkiota noudattaen, mitä tuomioistuinlain 17 luvun 22 §:ssä säädetään tuomioistuimen asiantuntijajäsenen palkkiosta.

Sotilasoikeudenkäyntilain 30 §:n mukaan tarkempia säännöksiä lain täytäntöönpanosta ja soveltamisesta annetaan asetuksella.

Sotilasoikeudenkäyntiasetuksen 1 §:n mukaan alioikeuden ja hovioikeuden sotilasjäsenten on oltava puolustusvoimissa tai rajavartiolaitoksessa palvelevia henkilöitä. Sotilasjäsenten tulee edustaa tuomioistuimessa sen tuomiopiirin alueella olevien joukko-osastojen sekä niiden aselajien ja toimintojen edellyttämää sotilaallista ja teknistä asiantuntemusta. Jos sotilasjäsenen palvelussuhde päättyy tai alioikeuden sotilasjäsen siirtyy palvelukseen tuomioistuimen tuomiopiirin ulkopuolelle, hänelle annettu määräys on peruutettava.

OIKEUSKANSLERINVIRASTO

Asetuksen 2 §:n mukaan Maanpuolustusalueen komentajan on hyvissä ajoin ilmoitettava hovi-oikeudelle sen tuomiopiirin alueella toimivan sotilasoikeudenkäyntiasioita käsittelevän alioikeuden sotilasjäsenen toimikauden tai palvelussuhteen päättymisestä taikka tämän siirtymisestä palvelukseen alioikeuden tuomiopiirin ulkopuolelle. Samalla maanpuolustusalueen komentajan on tehtävä esitys uuden sotilasjäsenen tai varajäsenen määräämiseksi. Puolustusministeriön on tehtävä 1 momentissa tarkoitettua ilmoitusta vastaava ilmoitus sekä ehdotus hovioikeuden sotilasjäsenestä tai varajäsenestä oikeusministeriölle esityksen tekemistä varten korkeimmalle oikeudelle.

Arviointia

Perustuslain 80 §:n mukaan lailla on säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain mukaan muuten kuuluvat lain alaan.

Säännöksessä edellytetään, että kaikki yksilön oikeusasemaan vaikuttavat keskeiset säännökset annetaan lailla. Asetuksen antaja voidaan lailla valtuuttaa antamaan tarkempia säännöksiä yksilön oikeuksiin ja velvollisuuksiin liittyvistä vähäisistä yksityiskohdista. Valtuuttavan lain on tällöin täytettävää vaatimukset lain täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta. Lailla on säädettävä myös perustuslain mukaan muuten lain alaan kuuluvista asioista. Tällä viitataan muun muassa perusoikeussäännöksiin, mutta viittaus kattaa kaikki muutkin asiat, joista perustuslain jonkin säännöksen mukaan on säädettävä lailla. (HE 1/1998 vp, s. 131-132 ja Lainkirjoittajan opas, s. 55)

Perustuslaki 3 §:n 3 momentin mukaan tuomiovaltaa käyttävät riippumattomat tuomioistuimet, ylimpinä tuomioistuimina korkein oikeus ja korkein hallinto-oikeus. Perustuslain 102 §:n mukaan tasavallan presidentti nimittää vakinaiset tuomarit laissa säädetyn menettelyn mukaisesti. Muiden tuomarien nimittämisestä säädetään lailla. Perustuslain 103 §:n mukaan tuomaria ei voida julistaa virkansa menettäneeksi muutoin kuin tuomioistuimen tuomiolla. Häntä ei saa myöskään ilman suostumustaan siirtää toiseen virkaan, ellei siirto aiheudu tuomioistuinlaitoksen uudelleen järjestämisestä. Lailla säädetään tuomarin velvollisuudesta erota virasta määräissä tai työkykynsä menetettyään. Tuomarien virkasuhteen perusteista muutoin säädetään erikseen lailla.

Edellä mainittujen perustuslain säännösten ja niihin sisältyvien lakiviittausten perusteella on selvää, että säännöksissä mainituista asioista on säädettävä lailla. Lainsäädäntövaltaa ei voida lakiviittauksen kattamassa asiassa siirtää asetuksen antajalle. Perustuslain mukaan lain alaan kuuluvista asioista täytyy olla ainakin perussäännökset lain tasolla.

Edellä mainituista perustuslain säännöksistä seuraa, että tuomarin asemasta on säädettävä lain tasolla. Tämä vaatimus koskee kaikkia tuomioistuimen tuomiovaltaa käyttäviä jäseniä, myös sotilasjäseniä. Sotilasoikeudenkäyntiasetuksen 1 §:ssä on säädetty tuomioistuimen sotilasjäsenelle annetun määräyksen peruuttamisesta palvelussuhteen päättyessä tai alioikeuden sotilasjäsenen siirtyessä palvelukseen tuomioistuimen tuomiopiirin ulkopuolelle, mistä on perustuslain 80 §:n 1 momentin perusteella säädettävä lailla. Samalla totean, että sotilasoikeudenkäyntilain 30 §:n asetuksenantovaltuus ei täytä nykyisen perustuslain vaatimuksia täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta.

Sotilasoikeudenkäyntilain 12 §:n 1 momentin mukaan se, mitä tuomioistuinlain (673/2016) 17 luvussa säädetään asiantuntijajäsenen asemasta ja oikeudesta pysytä tehtävässään, sovelletaan myös sotilasjäseneneen. Tuomioistuinlain 17 luvun säännösten perusteella asiantuntijajäsen voi-

daan toimikautensa lopussa vapauttaa tehtävästään vain, jos hän tulee tuomareita koskevaan eroamisikään tai jos sille on olemassa tuomioistuinlain 17 luvun 18-21 §:ssä säädetty peruste.

Alioikeuden sotilasjäsenen siirtyminen palvelukseen käräjäoikeuden tuomiopiirin ulkopuolelle ei ole tuomioistuinlain 17 luvun 18-21 säädetty peruste vapauttaa tuomioistuimen asiantuntijajäsen tehtävästään. Näin ollen sotilasoikeudenkäyntiasetuksen 1 ja 2 §:n säännökset sotilasjäsenen määräyksen peruuttamisesta ovat myös ristiriidassa 1.1.2017 voimaan tulleiden sotilasoikeudenkäyntilain muutosten sekä tuomioistuinlain kanssa.

Sotilasoikeudenkäyntiasetuksen soveltamiseen on liittynyt epäselvyyttä. Helsingin käräjäoikeus on tiedustellut Helsingin hovioikeudelta, tulisiko sen ryhtyä toimenpiteisiin uuden sotilasjäsenen nimittämiseksi Helsingin käräjäoikeuden sotilasjäseneksi toimikaudeksi 2018 ja 2019 nimitetyn komentajakapteeni Mika Karvosen tilalle, koska Karvonen on 1.7.2018 siirtynyt Merisotakoulusta Rannikkoprikaatiin Upinniemeen, joka puolestaan kuuluu Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden tuomiopiiriin. Karvoselle annettu määräys toimia sotilasjäsenenä Helsingin käräjäoikeudessa olisi voimassa olevan sotilasoikeudenkäyntiasetuksen 1 §:n mukaan peruutettava, koska hänen nykyinen palveluspaikkansa on toisen sotilasoikeudenkäyntiasioita käsittelevän käräjäoikeuden tuomiopiirissä.

Koska perustuslain 107 §:n mukaan perustuslain tai muun lain kanssa ristiriidassa olevaa asetusta ei saa soveltaa tuomioistuimessa tai viranomaisessa, hovioikeus on kannanotossaan pääesikunnalle ja Helsingin käräjäoikeuden laamannille katsonut, että sotilasoikeudenkäyntiasetuksen 1 §:ää ei saa soveltaa arvioitaessa sitä, mikä merkitys on sillä, että komentajakapteeni Mika Karvonen on siirtynyt Rannikkoprikaatiin ja näin ollen Karvonen on palveluspaikan siirrosta huolimatta edelleen Helsingin käräjäoikeuden sotilasjäsenen toimikautensa päättymiseen 31.12.2019 asti.

Tuomiovaltaa käyttävän sotilasjäsenen riippumattomuus edellyttää hovioikeuden esityksessä katsotuin tavoin, että hänen oikeutensa pysyä sotilasjäsenen tehtävässä ei ole riippuvainen siitä, mitä hänen palvelussuhteestaan tai sijoituspaikastaan puolustusvoimissa päätetään. Tuomioistuimen jäsenen oikeudesta pysyä virassaan ei voida säätää asetuksen tasolla ja voimassa olevat säännökset ovat ristiriidassa perustuslain kanssa. Lainsäädännön nykytila on sotilasjäsenten virassa pysymisen osalta epäselvä ja altis eriäville tulkinnoille.

Johtopäätös

Katson esitetyillä perusteilla, että oikeusministeriöllä on erityinen syy ryhtyä asiassa kiireellisesti lainsäädäntötoimiin.

Oikeuskansleri

Tuomas Pöysti

Esittelijäneuvos

Johanna Koivisto

OIKEUSKANSLERINVIRASTO
